AKSARAY YÖRESİ HALI VE DÜZ DOKUMA ÖRNEKLERİ

Semra KILIÇ KARATAY[1]

ÖZ

Halıcılık, Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi, Aksaray ve çevresinde de köklü bir geleneğine sahiptir. Aksaray, Selçuklular devrinden beri ünlü bir halı merkezidir. Bu gelenek Osmanlı döneminde de sürmüştür. Halının ana malzemesi yün olup, Aksaray'ın dağ ve ova köylerinde yaşayan ve koyun yetiştiriciliği ile uğraştıkları için koyunlardan yılda bir kereye mahsus yapılan kırkım işlemi ile elde edilen yünler dokumalarda ham madde olarak kullanılmaktadır. Aksaray yüzyıllardan beri dokuma merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. Aksaray halıları denince akla ilk olarak Taşpınar dokumaları gelir. Ancak yapılan alan araştırmalarında durumun böyle olmadığı görülmektedir. Aksaray'da adının bilinmediği hatta hiç duyulmadığı, gün yüzüne çıkmamış dokuma bölgeleri, dokuma isimleri ve motifleri vardır. Bunlar; Güzelyurt, Ihlara ve Belisırma yörelerine ait dokuma örnekleridir. Sırası ile Aksaray yöresinde dokunan halı ve düz dokuma örneklerine değinecek olursak dokumaların genellikle taban, çift, yarım, yastık, minder, heybe ve kilim dokumalar olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma ile Aksaray yöresinde bulunan dokuma örnekleri bölge bölge incelenmiş, dokumalar hakkında veri toplanmış, Aksaray dokumalarının günümüzdeki durumu hakkında bilgi toplanılmış, yapılan bilgilerin paylaşımı amaç edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aksaray, el dokuması, motif, halı

AKSARAY'S CARPET AND PLAIN WEAVING SAMPLES

ABSTRACT

Aksaray is a famous carpet center since the Seljuk period. This tradition continued during the Ottoman period. The main material of the carpet is wool, and the wool obtained by

[1]Dr. Öğretim Üyesi, Aksaray Üniversitesi, semra.kilic(at)hotmail.com

shearing from the sheep once a year is used as raw material in the weeds because they live in mountain and plain villages of Aksaray and they are dealing with sheep breeding. Aksaray has been known as one of the weaving centers since centuries. As for Aksaray carpets, Taşpınar weaves are the first to come to mind. However, it seems that this is not the case in field research. In Aksaray there are weaving zones, weaving names and motifs whose name is not known or even never heard. These ; morphological samples of Guzelyurt, Ihlara and Belisırma. It is seen that the weavings are generally made of sole, double, half, pillow, cushion, saddle and rug weaving, which will touch the examples of carpets and plain weaving woven in the order of Aksaray. With the research done, weaving samples in Aksaray region were examined in the region region, data about weirs were collected, information about Aksaray weavings' current situation was collected, and information aimed at sharing the constructed information was acquired.

Keywords: Aksaray, el dokuması, motif, halı

Giriş

Halı desenleri 1960 yıllarına kadar Aksaray çevresindeki her köyde özgün bir karaktere sahipken, bu tarihlerden sonra Taşpınar halısı modeli yaygınlaşmıştır. Günümüzde de Taşpınar halısı modeli uygulanmaktadır: Desenlerin büyük bir bölümünün nasıl ortaya çıktığı bilinmemektedir. Ancak, bu desenlerin bir süre sonra yöre köylerde de kullanılmaya başlamasıyla, yapılan yeni ilavelerle çoğaltıldığı inancındayız. Sözgelimi 1950 yıllarında Konya, Kırşehir gibi merkezlerin etkisiyle yaygınlaşan manzara motifleri 1960 yıllarından sonra Kutluköy ve diğer merkezlerde de kullanılır hale gelmiştir. Manzara deseni Taşpınar

halılarında 1950 yıllarından sonra gelişmeye başlamıştır. Muhtemelen, manzara desenleriyle ünlü Kırşehir ve Konya yöresi halıları örneklik etmiştir. Özellikle Konya üslûbu daha etkilidir (Arık 1983: 23)

Aksaray ve çevresi de köklü bir halı dokuma geleneğine sahiptir. Geçmişin bu ünlü merkezi, karakteri açıklayabilecek eski halıların yokluğu nedeniyle, yeterince tanınmamıştır. Tarihi kaynaklarda ve halıcılıkla ilgili yayınlarda da sadece Aksaray'ın Selçuklular devri halıcılığı hakkındaki seyahatname bilgileri verilmektedir. Aksaray yöresi halıcılığını "Selçuklular devri Aksaray halıcılığı, Osmanlılar devri Aksaray halıcılığı ve günümüz Aksaray halıcılığı şeklinde üç dönemde ele almak mümkündür. Günümüz Aksaray halıcılığı "Taşpınar Halıları" adıyla tanınmaktadır (Deniz, 2013:177).

Halı olarak Taşpınar adının ilk geçtiği yazılı kaynak 1869-70 tarihli 2. Konya Salnamesidir. Salname'de Aksaray hakkında geniş bilgiler verilirken kilim ve seccadelerden söz edilerek Taşpınar'da dokunan halıların da iyi halıların başında geldiği kaydedilir. Günümüz Taşpınar halılarının değerlendirilmesini yapabilmek için bugünkü örneklerden giderek geçmişle bağlarını kurmak istediğimizde Eskil Ulu Camisi'nde bulunan 19. y.y. sonu olarak tarihlendirilmiş bir namazlağı en eski ve tek örnek olarak gösterebilmekte idi. Fakat 1986'da yapılan araştırmalarda bu halı bulunamamıştır. 1983 yılında camiden çalındığı söylenen üç halıdan biri olma olasılığı vardır (Kaya, 2009:232).

Kaynaklarda "Taşpınar'ın ilk kez Yavuz Sultan Selim devrinde Azerbaycan'dan gelen bir Türk kavmi tarafından kurulduğu (1515) fakat, iklimin elverişsizliği nedeniyle köyü kuranların bugünkü Hotamış Bucağına (Karapınar-Konya) taşındıkları ve orada Taşpınar Mahallesini kurduklarını, boş kalan köye de, Tanzimat'tan sonra Hasan Dağı eteklerindeki bugünkü Tokarız köylülerinin gelip yerleştikleri" belirtilmektedir (Konyalı., s. 2088).

Aksaray Selçuklular devrinden beri ünlü bir halı merkezidir. Bu gelenek Osmanlılar devrinde de sürmüştür. Yörede, devrinde yatak ve yorgan yerine kullanılan ve bugün halk arasında desenlerinden dolayı it izi veya kedi izi desenli halı adıyla isimlendirilen halılar mevcuttur (Aslanapa, 1972:12). Aksaray yöresi halılarında görülen sandık bölümü, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Sivas dışında pek kullanılmaz. Batı Anadolu Bölgesi'nde ise eski ve günümüz Gördes ve Kula halılarıyla Kozak, Yunddağı (Bergama) ve Balıkesir yöresi halılarında da mevcuttur. Adı geçen merkezlerde ayetlik ismiyle tanınan bu çerçevenin içi Aksaray yöresi halılarından farklı olarak ejder ve deve figürleriyle süslenir. Taşpınar halıları genellikle göbeklidir. Halıların çeşitlerine göre değişen göbek şekilleri zaman içinde yöredeki köyleri de etkilemiştir. Günümüzde Taşpınar modeli dokuyan Aksaray'a bağlı Kutluköy (Yörük Köyü), Yeşilova ve Amarat (Yenikent) halılarında da benzer hususiyetler bulmak mümkündür (Öztürk, 1985:267).

Halı desenleri 1960 yıllarına kadar Aksaray çevresindeki her köyde özgün bir karaktere sahipken, bu tarihlerden sonra Taşpınar halısı modeli yaygınlaşmıştır. Günümüzde de Taşpınar halısı modeli uygulanmaktadır: Desenlerin büyük bir bölümünün nasıl ortaya çıktığı bilinmemektedir. Ancak, bu desenlerin bir süre sonra yöre köylerde de kullanılmaya başlamasıyla, yapılan yeni ilavelerle çoğaltıldığı inancındayız. Sözgelimi 1950 yıllarında Konya, Kırşehir gibi merkezlerin etkisiyle yaygınlaşan manzara motfleri 1960 yıllarından sonra Kutluköy ve diğer merkezlerde de kullanılır hale gelmiştir. Manzara deseni Taşpınar halılarında 1950 yıllarından sonra gelişmeye başlamıştır. Muhtemelen, manzara desenleriyle ünlü Kırşehir ve Konya yöresi halıları örneklik etmiştir. Özellikle Konya üslûbu daha etkilidir (Arık: 1983: 23).

Aksaray yöresi dokumaları;

1.Taşpınar Halı Dokuma Çeşitleri

Taşpınar'da 1950 yıllarından önce yatak halısı, sedir halısı, yan halısı, seccâde halısı, yastık halısı, heybe halısı ve eğerlik halısı tipleri dokunmaktaydı. Günümüzde seccâde, yastık ve heybe halısı dışındakiler unutulmuş durumdadır. Dokumaların genelinde kullanılan göbek bölümü çivil ve ak göbek olmak üzere ikiye ayrılır(Kılıç Karatay ve Oyman, 2017:400).

Fotoğraf 1. Akgöbek (Kılıç Karatay, 2017) Fotoğraf 2. Civil göbek

Kelle halısı: Taban halısının bir boy küçüğüne kelle halısı denir. Büyüklüğü 4-6 m² arasında değişir. Yaklaşık 300 x 280 cm. boyutlarındadır. Desen özellikleri taban halılarına benzer (Yeter Fetik, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası)

Çift halı: İki halı uç uca dokunduğu için bu isimle bilinir. Halk arasında orta halısı ismiyle de anılır. İki halı yan yana serildiğinde taban halısı büyüklüğünde yer kaplar. Civil göbek, çapar ayak, çıngıllı ve yelekli köşe, kamalı ve kapamalı sandık desenleriyle karakteristiktir (Meryem Tav, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

Seccade halısı: Duvara asmak için dokunur. Üzerinde namaz kılınmaz. Genellikle 2.30 x 1.20 cm. ölçülerindedir. Zemini mihraplı veya göbeklidir. Desenlerine göre kandilli,

camili, minareli gibi isimler alırlar (Neşe Katman, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

Fotograf 3. Seccade halısı (Kılıç Karatay, 2016)

Minder halısı: Bir insanın altına alabileceği veya üstüne örtebileceği büyüklükteki bu halılar halk arasında yatak halısı ismiyle anılır. Devrinde yatak, yorgan yerine kullanılmaktaydı. Uzun tüylü (hav) bu halıların zemini, halk arasında it izi veya kedi izi diye bilinen, köpek veya kedinin ayak izlerine benzeyen üç dilimli (loplu) desenlerle süslüdür. Halı zemini çoğunlukla beyaz, desenler sarı, kırmızı ve kahverengi tonlara sahiptir (Nilüfer Yavuz, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

Fotoğraf 4. Minder halısı(Kılıç Karatay, 2017)

Sedir halısı: Pencere altlarına, topraktan yapılmış sedir (makat) üzerine örtmek için dokunur. Genellikle 500 x100 cm. ölçülerindedir. Desenleri yörede dokunan ve halk arasında toplu kilim diye bilinen kilimin desenlerine benzer. Kenar sularında da çoğunlukla deve tabanı motifleri yer almaktadır (Döndü Doğruer, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

Yastık halısı: At, eşek, deve gibi binek hayvanlarının sırtına örtmek için dokunmaktaydı. Günümüzde dokunmayan bu halıların eski örnekleri yaklaşık 80 x 60 cm. ölçülerindedir (Ayten İpek, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası). Günümüz Taşpınar halılarında yaklaşık 1960 yıllarından buyana taban halısı, kelle halısı, çift halı, somya halısı, çeyrek halı, seccâde halısı, namazlağı halısı, yastık, minder ve heybe halıları dokunmaktadır (Kılıç Karatay, Oyman, 2017:401).

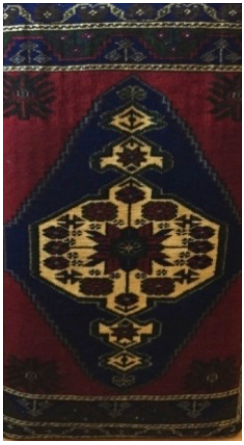

Fotoğraf 5.Yastık halısı (Kılıç Karatay, 2016)

Taban halısı: Büyük oda veya salona sermek için dokunur. Yaklaşık 3.50 x 2.10 -3.60 x 2.20 veya 400 x 2.30 cm. ölçülerindedir. Büyüklüğü 6-10 m2 arasında değişir. Genellikle 13-16 çile ipten dokunur. Çoğunlukla göbeklidir. Göbek şekli taban göbek adıyla isimlendirilir. Göbeğin iki ucunda kelle adı verilen stilize edilmiş kartal motifleri yer alır. Köşeleri taban köşe, çıngıllı köşe, salkım köşe ve gül köşe, ayak bölümü ise gül ayak, Osmanlı ayak, el motifli ayak, çapar ayak ve kamalı ayak, sandık bölümü merdivenli sandık, kamalı sandık, güllü sandık, sallama bölümü ise boncuklu sallama, düz sallama ve çiçekli sallama desenleriyle karakteristiktir (Bahar Gevenç, Sözlü Görüşme,21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

Fotoğraf 6. Civil göbek taban halısı(Kılıç Karatay, 2016)

Çeyrek halı: İki halı uç uca dokunduğu için bu isimle bilinir. Halk arasında orta halısı ismiyle de anılır. Kelle halısının bir boy küçüğüdür. Yaklaşık 3.5 m2 büyüklüğünde ve 2.20 x 1.20 cm. boyutlarındadır. İki halı yan yana serildiğinde taban halısı büyüklüğünde yer kaplar. Civil göbek, çapar ayak, çıngıllı ve yelekli köşe, kamalı ve kapamalı sandık desenleriyle karakteristiktir (Meryem Tuğrul, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası).

16)

Ihlara kasabasında yapılan alan araştırmasında elde edilen dokuma örneklerinde dokumalarda kullanılan motiflerin dokumalara ismini verdiği belirlenmiştir. Karpuz göbekli, kaplumbağa, çengelli, güllü, yıldızlı ve göllü gibi yöredeki dokumacıların doğada benzettiği nesneleri genellikle dokumaların isminde kullanmıştır.

2.Ihlara dokuma Örnekleri

Ihlara halıları taban, yarım, minder, yastık ve heybe adı verilen çeşitlerde dokunmuştur. Yörede bordürlere ayak, dikdörtgen çerçeveye sandık, kompozisyonun merkezine yerleştirilen madalyona göbek ve iç içe geçmiş zeminlere ise göl adı verilmiştir.

Kaplumbağa halıları: Yapılan çalışmalar sonunda en çok kullanılan motif olduğu görülmektedir. Dokumaların orta göbek kısmında kullanılan motifin stilize edilmiş kaplumbağa motifine benzemesi sonucunda bu ismi almıştır. Taban, yarım, yastık ve minder dokumalarında farklı şekilleri sıkça kullanılmıştır (Hıybet Karasan, Sözlü Görüşme 07.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 8. Kaplumbağa Taban halısı örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Fotoğraf 9. Kaplumbağa yarım halısı örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Fotoğraf 10. Kaplumbağa yastık halısı örneği(Kılıç Karatay, 2017)

Fotoğraf 11..Kaplumbağa yastık halısı örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Dokuma örneklerinden de anlaşıldığı üzere kaplumbağa dokumaları Ihlara yöresinin simgesi haline gelmiştir. Kaplumbağa dokumaları farklı dokuma türlerinde kullanılmıştır.

Karpuz Göbekli Halıları: Bu dokuma türlerinde bordür kısmında kullanılan iri motiflerin karpuz göbeğine benzetilmesi nedeniyle bu ismi almıştır. Genelde büyük taban dokumalarda kullanılmıştır (Sebiha Güçler, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 12. Karpuz halısı örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Fotoğraf 13. Karpuz motifinden detay(Kılıç Karatay, 2017).

Karpuz motifinin yurt dışından geldiği ileri sürülmektedir. Örneğin resim 13 verilen makine halısı örneğinde yer alan bordür motifi ile çok benzemektedir. Aksaray ve çevresinde özellikle de Ihlara kasabasında yurt dışında çalışan insan sayısı fazladır. Yurt dışından hediye olarak gelen makine dokumalar desen olarak kullanıldı görülmektedir.

Fotoğraf 14. Yurt dışından gelen dokuma bordürü(Kılıç Karatay, 2017).

Çengelli halısı: Göbekte yer alan motifin etrafında yer alan beyaz zeminin etrafını çevreleyen çengellerden ismini almıştır. Genelde yastık dokumalarda kullanılan motif bölgedeki dokumacı kadınların kendi belirlediği motif isimlerindendir (Sebiha Güçler, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 15. Çengel yastık dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Güllü Halı: Zeminde kullanılan motiflerin güle benzetilmesi sonucunda güllü halısı denilmektedir. Genelde yastık dokumalarda kullanılmaktadır (Dudu Nazlı, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 16. Güllü yastık dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Yıldızlı Halısı: Dokumalarda kullanılan motifin yıldıza benzemesi nedeniyle yıldızlı halısı denilmektedir. Yıldızın aydınlık anlamına geldiğine inanılmaktadır ve yoğun olarak yastık dokumalarda kullanılmaktadır (Aynur Dinç, Sözlü Görüşme 07.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 17. Yıldızlı yastık dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Göllü Halısı: Zemininde birden fazla ve birbirinden farklı göbeklerin kullanıldığı dokuma türleri olup her bir göbeğe göl adı verilmektedir. Dokumalarda genelde kırmızı göl, mavi göl ve beyaz göl diye zemin göbekleri yer almaktadır (Sultan Kaya, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası).

Fotoğraf 18. Göllü Halısı dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Heybe dokuması: İçinde eşya taşımak için kullanılır. Eskiden ağız kısımları deri ile kaplanır ve kilitlenirdi. Günümüzde çok az dokunmaktadır(Akar,2017).

Fotoğraf 19. Heybe dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Belisırma dokumaları

Belisırma halıları taban, minder, yastık, heybe ve kilim dokumalar dokunmuştur. Yörede bordürlere ayak, dikdörtgen çerçeveye sandık, kompozisyonun merkezine yerleştirilen madalyona göbek ve iç içe geçmiş zeminlere ise top adı verilmiştir.

Dokumalarda desen kağıdı kullanılmadan daha önceden dokunmuş halılar desen olarak kullanılmaktadır. Desen dokumaların içinde birden fazla göbek ve ayak kompozisyonunun yanı sıra değişik suyolu gibi motifler yer almaktadır (Seher Koçak, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Belisırma Kasabası).

Taban halısı: Büyük oda veya salona sermek için dokunur. Yaklaşık 3.50 x 2.10 -3.60 x 2.20 veya 400 x 2.30 cm. ölçülerindedir. Büyüklüğü 6-10 m2 arasında değişir. Genellikle 13-16 çile ipten dokunur. Çoğunlukla göbeklidir. Göbek şekli taban göbek adıyla isimlendirilir (Gülşen Yeşildal, Sözlü Görüşme, 17.07.2017, Belisırma Kasabası).

Fotoğraf 20.Taban halısı dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Minder halısı: Yere veya eve gelen misafirin altına sermek için dokunur. İçi yün ile doldurulan minderler genellikle 70 x 70veya 60X60 cm. ölçülerindedir. Son yılarda 40 x 40 cm. boyutlarında sandalye minderleri de dokunmaktadır (Ayfer Yörük, Sözlü Görüşme,17.07.2017, Belisırma Kasabası).

Fotoğraf 21. Minder halısı dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Yastık halısı: İnsanların otururken sırtını duvara dayamak üzere dokunmuş halılardır. Genellikle 110 x 50-60 cm. boyutlarındadır. Eski örnekleri göbekli, zincirli desenleriyle tanınır. Günümüz yastık halılarında benzer desenlere rastlanmaktadır(Hatice Söyler, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası).

Fotoğraf 22.Yastık halısı dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Heybe dokuması: İçinde eşya taşımak için kullanılır. Eskiden ağız kısımları deri ile kaplanır ve kilitlenirdi. Günümüzde çok az dokunmaktadır (Reyhan Aslan, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası).

Fotoğraf 23. Heybe halısı dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Kilim dokumaları

Türklerde kilim dokuma bilinen en eski el sanatlarımızdan biridir. Köydeki kilim dokuma örneklerinde cicim ve zili tekniği ile halı dokumalarda kullanılan pıtrak, çengel gibi motiflerin yer aldığı kompozisyonlar dokumalarda yer almıştır.

Fotoğraf 24. Kilim dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Ayrıca köyde eskiden beri süregelen önemli bir gelenek vardır. Köyde hemen hemen her evde kilim dokuması görmek mümkündür. Çünkü köyde cenaze olması durumunda cenaze sahibi cenazesini kilim dokumalara sarar sonrasında defnedildikten sonra o dokumayı camiiye bağışlanır ve o dokuma artık camiinin envanter kayıtlarına geçmektedir. Ancak birkaç yıl önce köy camiinde bulunan el dokuması örnekleri ihale ile satılmış artık camiide el dokumasının yerini makine dokumalar almıştır (Medine Özmel, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası).

Çuval (Torba)Dokuması

Torba ve heybe dokuma geleneği Anadolu dışında Orta Asya'da yaşayan Türk Cumhuriyetlerinde ve diğer akraba Türk boylarında da vardır. Çoğunlukla horjun, horcun, korcun olarak bilinen bu dokumalar çözgü yüzlü cicim tekniğinde dokunmaktadır. (Deniz, 2007, s:4). Çuval dokumalar genellikle un, arpa gibi tahılları saklamak amacıyla kullanılmaktadır.

Fotoğraf 25. Çuval(Torba) dokuma örneği(Kılıç Karatay, 2017).

Acem Halıları

Yeşilova Kasabası, Aksaray Merkeze bağlı 20 Km mesafede bir yerleşim birimidir. 1928 yılında Kasaba olan eski bir Belediyeliktir. Yeşilova'nın eski adı Acem Köyü'dür. Yavuz Sultan Selim Çaldıran seferinden sonra Hoy'dan göç ettirdiği aileler buraya oturdukları için "Acem Köyü" adını almıştır. Dokum sanatı kasabada daha çok eski tarihe sahip olup günümüzde eskisi kadar dokunmamaktadır (Adnan Bayraktar, Sözlü Görüşme, 16.04.2018, Yeşilova Kasabası Belediye Başkanı).

Taban Halısı: Büyük oda veya salona sermek için dokunur. Yaklaşık 200x300 ile 250x350 cm ölçülerindedir. Büyüklüğü 6-10 m2 arasında değişir. Genellikle 10-16 çile yani 400-640 çözgü teli ile dokunur. Çoğunlukla göbeklidir. Göbek şekli taban göbek adıyla isimlendirilir. Göbeğin iki ucunda kelle adı verilen stilize edilmiş kartal motifleri yer alır. Bazı dokuma örneklerinde ise top adı verilen uç uca bağlı gibi görünen top motifleri yer almaktadır (Sabır Soysal, Sözlü Görüşme, 13.04.2018, Yeşilova Kasabası).

Resim 26. Acem Taban halısı(Kılıç Karatay, 2018).

Minder Halısı: Genellikle 80x80 veya 100x100 cm arasında ölçüleri değişen dokuma örnekleri olup insanın altına alabileceği veya üstüne oturabileceği büyüklükteki dokuma örnekleridir (Suna Bayrak, Sözlü Görüşme, 13.04.2018, Yeşilova Kasabası).

Resim 27. Acem minder halısı(Kılıç Karatay, 2018).

Yastık Halısı: Kasabada çoğunlukla duvar kenarlarına hem dekor hem de soğuktan korunmak amacı ile dokunan dokuma örnekleri olup ebatları 80x160 ile 70x 150 cm arasında değişmektedir (Yemen Soysal, Sözlü Görüşme, 13.04.2018, Yeşilova Kasabası).

Resim 28. Acem yastık halısı(Kılıç Karatay, 2018).

Seccade Halısı: yörede genellikle namaz kılmak veya duvarda dekor amaçlı kullanmak üzere dokunan dokuma örneklerindendir. Genellikle mihraplı ve kandilli motifler yer almaktadır (Suzan Kutlu, Sözlü Görüşme, 13.04.2018, Yeşilova Kasabası).

Resim 29. Acem seccadesi(Kılıç Karatay, 2018).

Heybe Halısı: İçinde eşya veya yük taşımak için kullanılır. Günümüzde çok az dokunmaktadır (Cennet Mun, Sözlü Görüşme, 13.04.2018, Yeşilova Kasabası).

Resim 30. Acem heybe dokumasıi(Kılıç Karatay, 2018).

Sonuç

Aksaray yöresi genel olarak Taşpınar dokumaları ile bilinmekte olup aslında bugüne kadar adını duyuramamış farklı bölgeleri ve bu bölgelere ait dokuma örnekleri de mevcuttur.

Aksaray yöresi dokumalarının günümüz genel sorunlarına bakıldığında;

- El sanatı ürünlerimiz gün geçtikçe değerini kaybetmektedir. Bunun nedenleri arasında malzeme değişikliği, talep, gelişen teknoloji gibi etmenler vardır

-Aksaray yöresinde özellikle dokuma yapılan bölgelerin turistik bölge olması ve halkın çoğunluğunun yurt dışında çalışıyor ve yaşıyor olması

-Okuma düzeyinin yüksek olması

-Yeni neslin el sanatlarımıza gereken önemi vermemesi

-El sanatlarımızı yaşatma çalışmalarında yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan kişilerin ürünleri temsil etme çabaları

-El sanatlarının değer ve öneminin yeterince kavranamaması

-El yapımı ürünlerin hak ettiği maddi ve manevi değeri görmemesi

-Organize sanayi ve iş olanaklarının artması

Dokuma sanatının yok olmasının en önemli nedenlerinden biri olarak usta çırak ilişkisinin eskisi gibi olmamasıdır. El dokuması halıcılık ata sanatımız olup teknik ve motifleriyle sağlam bir geleneğe dayanmaktadır. Bununla birlikte, el dokuması halıcılık sektörünün sorunları her geçen gün biraz daha artmaktadır. Geçmişte bir dokuma merkezi olan ülkemizde dokuma sanatı her geçen gün biraz daha değer kaybetmekte olup bu sorunun bir an evvel önüne geçilmelidir.

Bu nedenle dokuma sanatımızı gelecek nesillere aktarabilmek ve yaşatabilmek için; alanında uzman kişilerin bu sanatı temsil etmesi, sanatımıza gençlerimizin ilgisini çekecek proje ve tanıtımların yapılması, teknolojiden çok el sanatlarımızın değerli olduğunu ön plana çıkarmak, el sanatlarımızla ilgili seminerler verilmesi, Halk Eğitim, Belediye ve Çıraklık eğitim merkezlerinde sanatlarımıza dair kaliteli ve etkileyici eğitimler verilmelidir. Aksaray yöresinde dokuma sanatı geçmişte var olmuş ancak günümüzde önemini kaybeden sanatlarımız arasındadır. Dokumalarda kullanılan motifler yöresel olarak etkileşim olduğunu göstermektedir. Halkın benzettiği nesnelere bakarak motif üretmesi ve bunu farklı ebatta

dokumalarda kullanması ve dokuma yaparken desen kağıdı kullanmadan ezbere veya görsele dayalı olarak üretmesi bu bölgede dokuma yapan dokumacıların başarısını göstermektedir.

KAYNAKLAR

Arık, Rüçhan, "Manzaralı Halılar", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1983

Aslanapa Oktay, Türk Halı Sanatı, İst. 1972,

Kaya, Erdoğan, On Bin Yıllık Tarihi Kent Aksaray, Yeni Aksaray Basın Yayını, 2009

Konyalı, İ. H., Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi, Cilt II, s. 2088-2103, İstanbul: Fatih Matbaası, 1974.

Deniz, Bekir, Türk Dünyasından Halil Açıkgöz'e Armağan, Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul,2013

Öztürk, İsmail. "El Halıcılığı ve Bitkisel Boyanmacılıkta Bölgesel Bir Örnek", Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları, İstanbul: 1985.

Kılıç Karatay Semra ve Naile Rengin Oyman, "Günümüz Taşpınar Halıları", Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10, 2017.

Sözlü görüşmeler

Fetik, Yeter Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Tav, Meryem Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Katman Neşe, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Yavuz, Nilüfer, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Doğruer, Döndü, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

İpek, Ayten, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Gevenç, Bahar, Sözlü Görüşme,21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Tuğrul, Meryem, Sözlü Görüşme, 21.12.2016, Taşpınar Kasabası

Karasan, Hıybet, Sözlü Görüşme 07.07.2017, Ihlara Kasabası

Güçler, Sebiha, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası

Nazlı, Dudu, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası

Dinç, Aynur, Sözlü Görüşme 07.07.2017, Ihlara Kasabası

Akar, Fatma, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası

Koçak, Seher, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası

Kaya, Sultan, Sözlü Görüşme 05.07.2017, Ihlara Kasabası

Yeşildal, Gülşen, Sözlü Görüşme, 17.07.2017, Belisırma Kasabası

Yörük, Ayfer, Sözlü Görüşme,17.07.2017, Belisırma Kasabası

Söyler, Hatice, Belisırma Köyü, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası

Aslan, Reyhan, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası

Özmel, Medine, Sözlü Görüşme, 16.07.2017, Belisırma Kasabası

Bayraktar Adnan, Sözlü Görüşme, 16.04.2018, Yeşilova Kasabası Belediye Başkanı